

En utredning som smitit från sitt uppdrag

- kommentarer till *Hållbar socialtjänst. Förslag till ny socialtjänstlag* (SOU 2020:47)

FORSA-seminarium 2021-06-17

Martin Börjeson (martin.borjeson@esh.se)

Docent i socialt arbete,

Ersta Sköndal Bräcke högskola

En omfattande utredning ...

- Ett utredningsarbete som pågick i över tre år,
- ett betänkande på över 1 300 sidor och framför allt:
- en utredning med ett omfattande uppdrag.

... men med otydliga direktiv ...

”Enligt de uppgifter som inhämtats med bl.a. företrädare för intresseorganisationer kan tillämpningen av lagen många gånger uppfattas som godtycklig. Vid dialogerna har det också lyfts fram att det är stora skillnader mellan olika kommuner. I tillsynen av socialtjänsten har Inspektionen för vård och omsorg (IVO) pekat på att enskilda i behov av samhällets stöd inte får hjälp eller får hjälp för sent. IVO har även pekat på att de insatser som beslutats inte i första hand styrs av den enskildes behov.”

(Dir. 2017:39, sid. 3)

En onyanserad – och, menar jag: ganska missvisande – beskrivning.

Mycket talar för att det i viktiga avseenden bedrivs ett långt mer kvalificerat socialt arbete idag än jämfört med för 30-40 år sedan.

Men:

- De förhoppningar som knöts till 1982 års socialtjänstlag har inte infriats
- Och det sociala arbetet har under senare år kommit att bära en allt tyngre börda i takt med att de socialpolitiska ambitionerna begränsats

... och med tydliga begränsningar:

”I uppdraget ingår inte att se över de delar i socialtjänstlagen som avser ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd) och därtill kopplat regelverk. Inte heller de bestämmelser som anger stöd till och krav på personer som tar emot försörjningsstöd ska ingå. Dessa delar ska därför lämnas utanför översynen.

I uppdraget ingår inte heller att se över tvångsvårdslagstiftningen.”

(Dir. 2017:39, sid. 6)

En ganska bra omvärldsanalys (slutbetänkandet, avsnitt 3.2).

Bland annat konstaterar man att ...

... [den]ekonomiska politiken har också påverkats av en delvis ny agenda, som kom i uttryck i en ny strategi för ekonomisk utveckling som den ekonomiska samarbetsorganisationen OECD föreslog vid millennieskiftet. Det gällde bl.a sänkta och tidsbegränsade bidrag, försämrad anställningstrygghet, höjda egenavgifter till arbetslöshetsförsäkringar och försvagning av de fackliga organisationerna genom bl.a. individuella avtal. (s. 253)

... men ingen som helst analys av relationen mellan å ena sidan den övergripande socialpolitiken och å andra sidan det sociala arbetet och socialtjänstens uppdrag.

I socialtjänstlagen regleras att kommunen svarar för socialtjänsten inom sitt område. Där anges även att kommunen har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp de behöver. Lagen anger dock inte vad socialtjänst är eller vad socialtjänstens arbete består av. [...]

Utredaren ska

– tydliggöra socialtjänstens uppdrag och ansvar

(Dir. 2017:39, sid. 9-10)

I samband med att man redogör för de frågor man valt att inte behandla i betänkandet nämner man frågan om socialtjänstens uppdrag och ansvar (och behoven av att tydliggöra dessa) – vilken uttryckligen fanns med i direktiven. Samtidigt konstaterar man att utredningsdirektiven tydligt markerade att principen om socialtjänstens yttersta ansvar skulle ligga fast, liksom att socialtjänstens mål ska betraktas som odelbara och att de därmed inte kan ställas mot varandra. Givet detta gör man bedömningen ”att det inte ingått i uppdraget att se över principen om det yttersta ansvaret eller att införa en prioriteringsmöjlighet” (slutbetänkandet, s. 239) – och givet detta konstaterar man (med en uppenbar underdrift) att möjligheten att se över uppdrag och ansvar ”varit något begränsad”.

”Socialutredningens målformuleringar skulle ha varit alldeles utmärkta om man inte försökt göra målen till övergripande mål. Man kunde ha bibehållit den politiska sprängkraften i demokratibegreppet, i jämlikhetsbegreppet och kanske också i trygghetsbegreppet.”

Bengt Börjeson & Per Holmberg. 1975. *Socialutredningen: två icke önskvärda remissvar*. Stockholm: AWE/Gebers. Sid. 18-19

Fem centrala frågeområden där utredningen behövt komma längre

- Om socialtjänsten och den övergripande socialpolitiken
- Om hur sociala insatser ska tillhandahållas
- Om helhetssyn och särskilda gruppers behov
- Om likvärdighet respektive lokalt handlingsutrymme
- Om kunskap, styrning och professionens roll

Susanna Alakoski har formulerat något viktigt i *Oktober i Fattigsverige* (2012:239) där hon skriver att ...

”... den svenska sociallagstiftningen säkerställer basen i våra liv, men mer än så är det [...] inte. [...] lagstiftningen tar inte heller hänsyn till våra bördor, om vi inte ständigt anstränger oss och försvarar krisens rätt att existera, problemens.

En mer utförlig diskussion av utredningen finns i *Framtidens socialtjänst: Ett icke önskvärt remissvar* (Studentlitteratur, 2021).